

تأثیر محافظه کاری شرطی بر کیفیت سود و قیمت سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران

اسفندیار ملکیان^۱

الهام قاسمی^۲

چکیده:

هدف اصلی این تحقیق بررسی تأثیر محافظه کاری شرطی بر کیفیت سود و قیمت سهام شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی سالهای ۱۳۸۶ الی ۱۳۹۰ می‌باشد. جامعه آماری تحقیق با در نظر گرفتن محدودیتهای موجود تعداد ۷۷ شرکت (۳۸۵ سال-شرکت) می‌باشد. در این تحقیق برای اندازه‌گیری محافظه کاری شرطی از مدل باسو (۱۹۹۷) استفاده شده است و همچنین برای کیفیت سود نیز از متغیر نسبت جریان نقد عملیاتی به سود خالص استفاده شده است. نتایج آزمون فرضیات تحقیق بیانگر آن است بین قیمت سهام شرکتهای مورد بررسی در بورس اوراق بهادار تهران با محافظه کاری شرطی و کیفیت سود و محافظه کاری شرطی، ارتباط معنی داری وجود دارد.

واژگان کلیدی: محافظه کاری^۱، محافظه کاری شرطی^۲، کیفیت سود^۳، قیمت سهام^۴

۱. دانشیار، گروه حسابداری، دانشگاه مازندران، ایران

۲. کارشناس ارشد حسابداری، مؤسسه آموزش عالی غیرانتفاعی، سمنگان، آمل، ایران (نویسنده مسئول)
ghasemi_acc@yahoo.com

تاریخ دریافت: ۹۱/۰۹/۲۰ تاریخ پذیرش: ۹۲/۰۳/۲۵

۱. مقدمه

رقم سود در بازارهای مالی بسیار مهم است. سرمایه‌گذاران، ارزش شرکت را براساس ارقام سود تعیین و تحلیل گران به پیش بینی‌های سود و تصمیم‌گیری‌ها درباره سرمایه‌گذاری براساس ارقام سود می‌پردازند. در سال‌های گذشته، تقلب شرکت‌های انرون، تیکو و وردکام، مسأله قابلیت اطمینان از سود گزارش شده را مطرح کرد. سود با کیفیت پایین، اطلاعات تحریف شده‌ای را به بازارهای مالی ارائه می‌دهد که سرمایه‌گذاران و دیگر سهامداران را فریب می‌دهد؛ از این رو، درک ماهیت معاملات حسابداری و ویژگی‌های مختلف کیفیت سود دارای اهمیت است.

پنمن و ژانگ (۲۰۰۲) از اصطلاح "کیفیت سود"، برای سود گزارش شده قبل از اقلام غیر مترقبه استفاده کردند که به آسانی از روی صورت سود و زیان شناسایی می‌شود. اگر سودها، شاخص خوبی برای سودهای آتی باشند سودها با کیفیت خوب (سودهای پایدار) تلقی می‌شوند. در نتیجه، زمانی که معامله حسابداری، سود ناپایدار ایجاد می‌کند، این سودهای ناپایدار سود با کیفیت پایین تلقی می‌شوند. نتایج تجربی بیان می‌دارند که موارد کیفی می‌تواند افزایش یابد اگر شرکت‌ها، حسابداری محافظه کارانه‌ای را در پیش گیرند و بدون تناقض و هر تغییری در روش‌های حسابداری عمل نمایند (Penman & Zhang, 2002).

محافظه کاری، انتخاب راه کار حسابداری در شرایط عدم اطمینان است که در نهایت به ارائه کمترین دارایی‌ها و درآمدها بیانجامد و کمترین اثر مثبت را بر حقوق صاحبان سهام داشته باشد و اصل محافظه کاری یا احتیاط، از اولین و اصلی‌ترین راه‌های مواجهه با ابهام موجود در تراکنش‌ها و رویدادهای واحد اقتصادی است. این اصل برآمده از اصل هوشیاری در تجارت است و براساس آن، خریدار باید مواظب باشد کیفیت و کمیتی را وصول کرده باشد که برای آن پول می‌پردازد (Giovly et al., 2007).

هدف مطالعه حاضر، بررسی تأثیر محافظه کاری شرطی بر کیفیت سود و قیمت سهام شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد.

۲. بیان مسأله و اهمیت موضوع

با در نظر گرفتن تئوری تضاد منافع میان مدیران و مالکان به دلیل وجود برخی از دلایل، مدیران از انگیزه لازم برای دستکاری سود برخوردار می‌باشند. برخی از دلایلی که برای

مدیریت سود و کاهش کیفیت سود توسط مدیران وجود دارند، حداکثر کردن منافع شخصی، رفاه اجتماعی و تثبیت موقعیت شغلی مدیران، هم چنین تشویق سرمایه‌گذاران برای خرید سهام شرکت و افزایش ارزش بازار شرکت می‌باشند. حسابداری تعهدی که مرکز ثقل سیستم گزارشگری مالی است، شامل برآوردها و قضاوت‌های بیشماری است. تحقیقات موجود نشان می‌دهد که مدیران از اختیارات ذاتی در محاسبه اقلام تعهدی برای تعدیل ارقام حسابداری هم برای اهداف اطلاعاتی و هم فرصت طلبی استفاده می‌کنند؛ مدیران از این انعطاف پذیری با قصد گمراه نمودن سهامداران درباره عملکرد اقتصادی واقعی شرکت استفاده می‌نمایند (Lara et al., 2012). محافظه کاری رفتار فرصت طلبانه مدیران را محدود می‌کند و ارزش شرکت را افزایش می‌دهد (Watts & Zue, 2012).

براساس مطالعه لافوند و واتس (۲۰۰۸)، محافظه کاری به عنوان سازکاری راهبردی، انگیزه‌ها و توانایی‌های مدیریت را برای تسریع در افشای اخبار خوب و تأخیر در افشای اخبار بد محدود می‌کند. به نظر آن‌ها محافظه کاری به واسطه الزام به قابلیت تأییدپذیری نامتقارن برای شناسایی سودها و زیان‌ها، منجر به تسریع در شناسایی اخبار بد به عنوان زیان نسبت به اخبار خوب به عنوان سود می‌شود. این موضوع، انگیزه‌های مدیران را برای عدم افشای اخبار بد و تسریع در افشای اخبار خوب محدود می‌کند. در نتیجه اخبار بد نسبت به اخبار خوب غیر قابل تأیید، به گونه‌ای به هنگام تر وارد بازار می‌شود (Lafond & Watts, 2008).

به عبارت دیگر انتظار می‌رود که حسابداری محافظه کارانه از انباشت اخبار بد در داخل شرکت جلوگیری کرده و از این رو، احتمال ورود ناگهانی توده اخبار بد به بازار را کاهش دهد. در نتیجه سطح بالاتر محافظه کاری به معنای کاهش سطح انباشت و عدم افشای اخبار بد و در نهایت کاهش ریسک سقوط قیمت سهام است (فروغی و میرزایی، ۱۳۹۱).

موضوع تغییرات ناگهانی قیمت سهام، طی سال‌های اخیر و به ویژه بعد از بحران مالی سال ۲۰۰۸، توجه بسیاری از دانشگامیان و افراد حرفه‌ای را به خود جلب کرده است. این تغییرات، به دو صورت سقوط و جهش قیمت سهام رخ می‌دهد. با توجه به اهمیتی که سرمایه‌گذاران برای بازده سهام خود قائل هستند، پدیده سقوط قیمت سهام که منجر به کاهش شدید بازده می‌شود، در مقایسه با جهش بیشتر مورد توجه پژوهشگران قرار گرفته است.

۳. مبانی نظری

۱.۳. محافظه کاری

با توجه به اینکه حسابداری، یک علم رفتاری است بنابراین بکارگیری اصول حسابداری و تأثیر آن بر رفتار استفاده کننده حائز اهمیت می‌باشد. محصول نهایی فرآیند حسابداری مالی، ارائه اطلاعات مالی به استفاده کنندگان مختلف، اعم از داخلی و خارج از واحد تجاری، در قالب گزارشهای حسابداری است. آن گروه از گزارشهای حسابداری، در حیطه عمل گزارشگری مالی قرار می‌گیرد که با هدف تأمین نیازهای اطلاعاتی استفاده کنندگان خارج از واحد تجاری تهیه و ارائه می‌شود. صورتهای مالی، بخش اصلی فرآیند گزارشگری مالی را تشکیل می‌دهد. "محافظه کاری" که در استانداردهای حسابداری ایران با عنوان "احتیاط" از آن یاد شده است، از خصوصیات کیفی اطلاعات مالی و اصول محدود کننده حسابداری است که به طور یکسان در واحدهای انتفاعی و غیرانتفاعی قابل اعمال است. خصوصیات کیفی به خصوصیتی اطلاق می‌شوند که موجب می‌گردد اطلاعات ارائه شده در صورتهای مالی برای استفاده کنندگان در راستای ارزیابی وضعیت مالی، عملکرد مالی و انعطاف پذیری مالی واحد تجاری مفید واقع شود. برخی خصوصیات کیفی به محتوای اطلاعات صورتهای مالی و برخی دیگر به چگونگی ارائه این اطلاعات مربوط می‌شود. خصوصیات کیفی اصلی مرتبط با محتوای اطلاعات "مربوط بودن" و "قابل اتکا بودن" است. هرگاه اطلاعات مالی مربوط و قابل اتکا نباشد، مفید نخواهد بود. محافظه کاری یا احتیاط زیر مجموعه قابل اتکا بودن اطلاعات است. تهیه کنندگان صورتهای مالی در عین حال باید با ابهاماتی برخورد نمایند که به گونه‌ای اجتناب ناپذیر بر بسیاری رویدادها و شرایط سایه افکننده است. چنین مواردی با رعایت احتیاط در تهیه صورتهای مالی و همراه با افشای ماهیت و میزان آن شناسایی می‌شود. "احتیاط" کاربرد درجه‌ای از مراقبت است که در اعمال قضاوت برای انجام برآورد در شرایط ابهام موردنیاز است به گونه‌ای که درآمدها یا دارایی‌ها بیش از واقع و هزینه‌ها یا بدهی‌ها کمتر از واقع ارائه نشود (کمیته تدوین استانداردهای حسابداری ایران، ۱۳۸۹).

"محافظه کاری تأییدپذیری متفاوت لازم برای شناسایی درآمدها و هزینه‌ها است که به کم نمایی سود و دارایی‌ها منجر می‌شود." این تعریف محافظه کاری را از دیدگاه سود و زیان توصیف می‌نماید (باسو، ۱۹۹۷). بنابراین، محافظه کاری به عنوان تفاوت تأییدپذیری برای

شناسایی سودها در مقابل زیانها تعریف شده است (واتر، ۲۰۰۳). در تعریف محافظه کاری براساس دیدگاه ترازنامه، در مواردی که تردیدی واقعی در انتخاب دو یا چند روش گزارشگری وجود دارد، آن روشی باید انتخاب شود که کمترین اثر مطلوب را بر حقوق صاحبان سهام داشته باشد (فلتهام و اولسون ۱۹۹۵، به نقل از بنی مهد، ۱۳۹۰). تعریف دیگر محافظه کاری بر پایه دیدگاه ترکیبی ترازنامه و سود و زیان است، در این دیدگاه، محافظه کاری، یک مفهوم حسابداری است که منجر به کاهش سود انباشته گزارش شده از طریق شناخت دیرتر درآمد و شناخت سریعتر هزینه، ارزیابی پایین دارایی و ارزیابی بالای بدهی می‌شود (Giovly & Hayn, 2007).

محافظه کاری توسط رایان (۲۰۰۶) به دو دسته محافظه کاری شرطی و محافظه کاری غیرشرطی تقسیم شده است. محافظه کاری شرطی، محافظه کاری است که توسط استانداردهای حسابداری الزام شده و به معنی شناخت به موقع زیان در صورت وجود اخبار بد و نامطلوب و عدم شناخت سود در زمان وجود اخبار خوب و مطلوب است. محافظه کاری از دیدگاه سود و زیانی است و بدین معنی است که ارزش دفتری خالص دارایی‌ها در شرایط نامساعد کاهش می‌یابد؛ اما در شرایط مساعد افزایش نمی‌یابد و در شناسایی سریع تر زیانها نسبت به شناسایی سودها نمود می‌یابد. نمونه‌هایی از محافظه کاری شرطی، شامل قاعده اقل بهای تمام شده یا ارزش بازار برای موجودی‌ها و به حساب دارایی یا به هزینه جاری منظور نمودن مخارج تعمیر دارایی‌های ثابت مشهود است (بیور و رایان، ۲۰۰۵). محافظه کاری وابسته (مشروط) به اخبار یا محافظه کاری گذشته نگر نیز می‌گویند.

محافظه کاری غیرشرطی، طبق استانداردهای حسابداری، الزامی نمی‌باشد. این نوع محافظه کاری، کمتر از واقع نشان دادن ارزش دفتری خالص دارایی‌ها، به واسطه رویه‌های از پیش تعیین شده حسابداری است و به محافظه کاری ترازنامه، محافظه کاری مستقل از اخبار یا محافظه کاری آینده نگر نیز معروف است. (رایان، ۲۰۰۶)

۲.۳. کیفیت سود

سود، از اساسی‌ترین عناصر صورت‌های مالی است که همواره مورد توجه قرار گرفته است. کیفیت سود، موضوعی است که در سالهای اخیر به کانون توجه در ارزیابی عملکرد مالی شرکتها تبدیل شده است. در پی رسوایی‌های مالی اخیر در ایالات متحده، اطمینان و اعتماد

سرمایه‌گذاران به سیستم گزارشگری مالی تضعیف شده و کیفیت سود به عنوان عامل مهم در تعیین اعتبار و قابلیت اعتماد ارقام گزارش شده، پدیدار گشت. سهامداران که مهمترین گروه کاربران اطلاعات صورتهای مالی هستند منافع خود را در اطلاعات سود جستجو می‌کنند. سود حسابداری نشانه‌ای است که موجب تغییر باورها و رفتار سرمایه‌گذاران می‌شود. سود به عنوان نتیجه نهایی فرآیند حسابداری و اصلی‌ترین منبع اطلاعاتی مورد توجه و تأکید استفاده کنندگان اطلاعات حسابداری است و می‌تواند تحت تأثیر رویه‌های حسابداری انتخابی مدیریت اندازه‌گیری شود. کیفیت سود می‌تواند در گزارشگری مالی اطمینان سرمایه‌گذاران را در بازارهای مالی تحت تأثیر قرار دهد. سود با کیفیت پایین، اطلاعات تحریف شده‌ای را به بازارهای مالی ارائه می‌دهد که سرمایه‌گذاران و دیگر سهامداران را فریب می‌دهد. پنمن و ژانگ (۲۰۰۲) کیفیت سود را توانایی سود در نشان دادن عایدات آینده تعریف می‌کنند و یافته‌های آنها بیانگر این است که حسابداری محافظه کارانه، منجر به کیفیت سود می‌شود. واتس (۲۰۰۳) نیز، کیفیت سود را میزان محافظه کاری اعمال شده در سود گزارش شده می‌داند (Watts, 2003).

۴. پیشینه پژوهش

۱.۴. تحقیقات خارجی

- دالیوال و همکاران (۲۰۱۳)، در پژوهشی تحت عنوان "رقابت در بازار محصولات و محافظه کاری شرطی" با استفاده از تجزیه و تحلیل ترکیبی بدین نتیجه دست یافتند که ارتباط قوی میان وجود بازار رقابتی از محصولات و محافظه کاری شرطی وجود دارد. نتایج همچنین گویای این موضوع بود که در شرکتهای خصوصی سازی شده و مورد توجه در قوانین ضد تراس^۵ افزایش دوره‌ای در سطح میزان محافظه کاری شرطی اجتناب ناپذیر است. سایر نتایج تحقیق نیز بیانگر این موضوع است که با توجه به تمایز میان ابعاد مختلف شرکتهای رقابتی، می‌توان بیان نمود که هر زمان خطر ورود تازه واردان به عرصه رقابت بیشتر شود بطور کلی، محافظه کاری شرطی بیشتر خواهد شد و به دلایلی این موضوع را می‌توان به افزایش ریسک تجاری نسبت داد و برای کنترل ریسک مزبور، رفتار محافظه کارانه مثبت ارزیابی می‌شود (Dhaliwal et al. 2013).

- بال و همکاران (۲۰۱۳)، در تحقیقی به ارزیابی چگونگی سنجش رفتار محافظه کارانه پرداخته است. این محققان، ادبیات اصلی در حوزه محافظه کاری شرطی را عدم تقارن در شناسایی شوک‌های اقتصادی (اخبار) و میزان وابستگی آن به سایر متغیرهای اقتصادی و سیاسی می‌دانند. در بسیاری از تحقیقات، ضریب عدم تقارن زمانی باسو (۱۹۹۷) به عنوان معیاراندازه‌گیری معتبر در نظر گرفته شده است و در این پژوهش، اعتباراندازه‌گیری‌ها مدنظر قرار گرفته است. در این پژوهش اثبات شده است که ضریب عدم تقارن زمانی با ویژگی‌های شرکتی متأثر از ویژگی‌های محیطی حاکم بر آن از قبیل اندازه عملیات شرکت، چرخه سرمایه‌گذاری و میزان متنوع سازی منابع شرکت متفاوت است. از دیگر نتایج پژوهش نیز می‌توان گفت که محتوای اطلاعات "غیر دفتری"^۶ (به عنوان نمونه انتظاراتی در مورد میزان رشد آتی شرکت) دراندازه‌گیری ضریب عدم تقارن زمانی از سایر اطلاعات (اطلاعات دفتری موجود در گزارش‌ها) متفاوت است (Ball et al., 2013).
- پینگیانگ (۲۰۱۲) در پژوهشی به طراحی مدلی برای محاسبه‌اندازه‌گیری محافظه کاری و مدیریت سود پرداخت. هسته اصلی مدل، تأکید بر ارائه یک فراینداندازه‌گیری در حسابداری دارد که ویژگی‌های فرصت طلبانه مدیریت را نیز مدنظر قرار می‌دهد. به عبارتی برای مقابله با رفتارهای فرصت طلبانه مدیریت، یک شیوه‌اندازه‌گیری بهینه مطرح می‌شود که مبتنی بر ویژگی‌های محافظه کارانه در معاملات است. مدل مزبور تأکید بر مزایای رفتار محافظه کارانه دارد و اقدام به پاسخگویی در مقابل منتقدان محافظه کاری بر می‌نماید (Pingyang, 2012).
- گوو و لی (۲۰۱۱) نیز در پژوهشی به بررسی ارتباط میان کنترل‌های داخلی و محافظه کاری شرطی پرداختند. آنها با استفاده از نمونه‌ای از شرکت‌هایی که با توجه به معیارهای قانون ساربینز-اکسلی ضعف گسترده‌ای در کنترل‌های داخلی خود داشتند، به این نتیجه دست یافتند که ارتباط مثبتی میان کیفیت کنترل‌های داخلی و محافظه کاری وجود دارد. به عبارتی، شرکت‌های دارای ضعف‌های عمده در کنترل‌های داخلی کمتر از رفتارهای محافظه کارانه استفاده می‌کنند (Goh & Li, 2011).
- اسماعیل و البلوک (۲۰۱۱) در پژوهشی به بررسی تأثیر محافظه کاری مشروط و غیر مشروط بر روی کیفیت سود و قیمت سهام در بازار مصر در طی سالهای ۲۰۰۵ الی ۲۰۰۹ پرداختند. در این پژوهش، برای بررسی محافظه کاری از مدل عدم تقارن زمانی باسو (۱۹۹۷) استفاده شده است و

- نتایج تحقیق بیانگر آن است که محافظه کاری شرطی با کیفیت سود و قیمت سهام، رابطه منفی معنی دار دارد. همچنین تایید شده است که محافظه کاری غیرشرطی، دارای ارتباط معنی داری با کیفیت سود نمی‌باشد اما با قیمت سهام، رابطه منفی معنی داری دارد (Ismail & Elbolok, 2011).
- لافوند و واتس (۲۰۰۸) به بررسی تاثیر عدم تقارن اطلاعاتی بین افراد داخل و خارج از شرکت بر روی تقاضا برای محافظه کاری پرداختند. آنها بحث می‌کنند که افشای داوطلبانه و اجباری اطلاعات بیشتر در شرکت‌های بزرگ‌تر، باعث کاهش عدم تقارن اطلاعاتی در آنها می‌گردد. در نتیجه تقاضا برای محافظه کاری در شرکت‌های بزرگ در مقایسه با شرکت‌های کوچک کمتر است (Lafond & Watts, 2008).
  - جینگ (۲۰۰۷) به بررسی رابطه بین کیفیت سوداندازه‌گیری شده بوسیله مجموعه‌ای از هفت ویژگی شامل: کیفیت اقلام تعهدی، پایداری، قابلیت پیش بینی، هموار بودن، ارزش مربوط، به موقع بودن، و محافظه کاری پرداخت. علاوه بر این او به بررسی ارتباط میان کیفیت سود و همزمانی قیمت سهام قوی تر است یا ضعیف تر پرداخت. نتایج نشان می‌دهد که کیفیت سود بالاتر است همزمانی قیمت سهام پایین تر است (Jing, 2007).

۲.۴. تحقیقات داخلی

- کردستانی و مجدی (۱۳۸۶) به بررسی رابطه بین پنج ویژگی کیفی سود شامل پایداری سود، قابلیت پیش بینی سود، مربوط بودن سود به ارزش سهام، به موقع بودن و محافظه کارانه بودن سود با هزینه سرمایه سهام عادی پرداختند. یافته‌های تحقیق از تاثیر ویژگی‌های کیفی سود بر هزینه سرمایه سهام عادی خبر می‌دهد. نتایج تحقیق وجود رابطه معکوس بین ویژگی‌های کیفی سود شامل پایداری سود، قابلیت پیش-بینی سود، مربوط بودن سود به ارزش سهام، به موقع بودن و هزینه سرمایه سهام عادی را تأیید می‌کند که این رابطه از نظر آماری معنی دار است. اما بین محافظه کارانه بودن سود و هزینه سرمایه سهام عادی رابطه معنی داری مشاهده نشده است.
- بنی مهد و باغبانی (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای به بررسی اثر محافظه کاری، مالکیت دولتی، اندازه شرکت و نسبت اهرمی بر زیان دهی شرکت‌ها پرداختند. یافته‌های این مطالعه نشان داد که محافظه کاری با زیان-دهی شرکت‌ها رابطه مستقیم دارد. نتایج پژوهش همچنین بر وجود رابطه مستقیم بین اندازه شرکت و زیان-دهی و رابطه معکوس بین نسبت اهرمی و زیان

دهی تأکید دارد. به علاوه، یافته‌های پژوهش حاکی از عدم وجود رابطه معنادار بین مالکیت دولتی و زیان دهی شرکت است.

- حساس یگانه و شهریاری (۱۳۸۹) به بررسی رابطه بین تمرکز مالکیت و محافظه کاری در بورس اوراق بهادار تهران پرداخته‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که با در نظر گرفتن متغیرهای کنترلی، از قبیل: اندازه، رشد و... رابطه منفی معنی داری میان تمرکز مالکیت و محافظه کاری وجود دارد.
- کرمی و عمرانی (۱۳۸۹) در پژوهشی با عنوان تأثیر چرخه عمر شرکت و محافظه کاری بر ارزش شرکت، تأثیر محافظه کاری را بر واکنش سرمایه‌گذاران به خالص دارایی‌های عملیاتی و سود عملیاتی غیرعادی، در مراحل مختلف چرخه عمر شرکت بررسی کردند. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاران اهمیت (وزن) بیشتری به خالص دارایی‌های عملیاتی و سود عملیاتی غیرعادی شرکت‌های در مرحله رشد نسبت به شرکت‌های موجود در مراحل بلوغ و افول می‌دهند. نتایج همچنین بیانگر آن است که در مراحل رشد و بلوغ، سرمایه‌گذاران اهمیت (وزن) بیشتری به خالص دارایی‌های عملیاتی و سود عملیاتی غیرعادی شرکت‌های محافظه کار نسبت به شرکت‌های غیرمحافظه کار می‌دهند و در مرحله افول عکس این موضوع صادق است.
- رحیمیان و همکاران (۱۳۹۰) به بررسی رابطه محافظه کاری با خطر ورشکستگی پرداختند. در این تحقیق از اطلاعات ۲۲۲ شرکت پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران طی بازه زمانی ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ استفاده شده است. این پژوهش نشان می‌دهد که بین انواع محافظه کاری و خطر ورشکستگی رابطه منفی وجود دارد و محافظه کاری با دو ویژگی اصلی خود (ایجاد نقدینگی و نقش اطلاعاتی) باعث کاهش خطر ورشکستگی می‌شود.
- فروغی و میرزایی (۱۳۹۱) به بررسی ارتباط بین محافظه کاری شرطی در گزارشگری مالی و ریسک سقوط آتی قیمت سهام پرداخته‌اند. یافته‌های این پژوهش که طی سال‌های ۱۳۸۵ تا ۱۳۸۸ در بورس اوراق بهادار تهران انجام شده حاکی از آن است که بین محافظه کاری شرطی و ریسک سقوط آتی قیمت سهام، روابط معکوس وجود دارد. همچنین نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که در شرایطی که بین مدیران و سرمایه‌گذاران عدم تقارن اطلاعاتی وجود دارد، توانایی محافظه کاری شرطی برای کاهش ریسک سقوط آتی قیمت سهام بیشتر است.

۵. سؤالات پژوهش

با توجه به مطالب پیشگفته در بخش بیان مسئله و مبانی نظری، با هدف گسترش درک موجود از تأثیر محافظه کاری بر کیفیت سود و قیمت سهام، برای پژوهشگران این سؤالات مطرح شده است که آیا بین محافظه کاری شرطی و قیمت سهام رابطه معناداری وجود دارد؟ در صورت مثبت بودن پاسخ، جهت این رابطه کدام است؟ و همچنین آیا بین محافظه کاری شرطی و کیفیت سود رابطه معناداری وجود دارد؟ در صورت مثبت بودن پاسخ، جهت این رابطه کدام است؟

۶. فرضیه‌های پژوهش

فرضیات پژوهش به شرح زیر ارائه می‌گردد:

فرضیه ۱: بین قیمت سهام و محافظه کاری شرطی، رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه ۲: بین کیفیت سود و محافظه کاری شرطی، رابطه معناداری وجود دارد.

۷. روش تحقیق

این تحقیق از لحاظ هدف، تحقیقی کاربردی و از لحاظ ماهیت، تحقیقی توصیفی است. تحقیق توصیفی به بررسی و بیان رابطه موجود میان داده‌های تحقیق می‌پردازد. این تحقیق به لحاظ ماهیت و روش از نوع تحقیق همبستگی است. تحقیقات همبستگی برای کسب اطلاع از وجود رابطه میان متغیرها انجام می‌پذیرد و در این نوع تحقیقات بر کشف وجود رابطه میان دو گروه از اطلاعات تأکید می‌شود و در صورت وجود چنین ارتباطی، نوع آن کدام و میزان آن چقدر است (حافظ‌نیا، ۱۳۸۵).

۸. جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری این تحقیق شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران است که طی سال‌های ۱۳۸۶ تا ۱۳۹۰ در بورس حضور داشته‌اند و اطلاعات موردنیاز تحقیق برای آنها قابل استخراج باشد.

در این پژوهش، با توجه به ماهیت تحقیق و نیز وجود برخی ناهماهنگی‌ها میان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، شرایط زیر به منظور تعیین نمونه آماری تحقیق در نظر گرفته شده است:

۱. به منظور همگن شدن نمونه آماری در سال‌های مورد بررسی، قبل از سال ۱۳۸۶ در بورس اوراق بهادار تهران پذیرفته شده باشند.
  ۲. به لحاظ افزایش قابلیت مقایسه، دوره مالی آن‌ها منتهی به پایان اسفند ماه باشد.
  ۳. طی سال‌های مالی مذکور، تغییر فعالیت یا تغییر سال مالی نداده باشند.
  ۴. با توجه به اینکه برای تعیین متغیر وابسته نیازمند تعیین ارزش بازار حقوق صاحبان سهام آن در پایان سال هستیم لذا سهام شرکت در طول اسفند ماه هر سال حداقل یکبار معامله شده باشد.
  ۵. جزء شرکتهای سرمایه گذاری، واسطه گری مالی، هلدینگ، بانک و لیزینگ نباشند.
- با توجه به شرایط فوق ۷۷ شرکت (۳۸۵ سال- شرکت) در دوره زمانی ۵ ساله ۱۳۸۶ الی ۱۳۹۰ شرایط پیشگفته را دارا بوده و لذا به عنوان نمونه آماری انتخاب شده‌اند.

۹. قلمرو تحقیق

دوره زمانی انجام این تحقیق سال‌های ۱۳۸۶ الی ۱۳۹۰ (دوره پنج ساله) می‌باشد. مکان انجام این تحقیق بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد.

۱۰. مدل‌های پژوهش و متغیرهای آن

محافظه کاری شرطی با استفاده از مدل رگرسیون باسو (۱۹۹۷) اندازه‌گیری می‌شود. باسو (۱۹۹۷) محافظه کاری را با میزان واکنش سود نسبت به اخبار بد بیشتر از اخبار خوب است، اندازه‌گیری می‌کند. اخبار خوب و اخبار بد مشخصه‌های اساسی برای نشان دادن بازده سهام شرکت هستند (که نمایندگانی برای اخبار اقتصادی هستند). براساس روش باسو (۱۹۹۷) اگر عدم تقارن زمانی بیشتر باشد درجه محافظه کاری شرکت بیشتر است. تفاوت بهنگام سازی بین اخبار خوب و اخبار بد، بوسیله δ_3 در معادله رگرسیون (۱) دنبال می‌شود:

$$\frac{EPS_{it}}{P_{it}} = \delta_0 + \delta_1 DR_{it} + \delta_2 RET_{it} + \delta_3 DR_{it} * RET_{it} + \mathcal{E}_{it} \quad (1)$$

در اینجا EPS_{it} سودهای هر سهم قبل از اقلام غیر مترقبه برای شرکت i در سال t می‌باشد، P_{it} قیمت بازار سهام برای شرکت i در سال t می‌باشد؛ RET_{it} بازده بازار سهام در سال t ، و DR_{it} متغیر ساختگی است که اگر RET_{it} منفی باشد برابر با یک است و در غیر اینصورت صفر است. اگر اخبار بد به موقع تر از اخبار خوب شناسایی شود δ_3 بزرگتر از صفر خواهد بود. ($\delta_3 > 0$)

با این حال، روش اندازه‌گیری باسو (۱۹۹۷) تأثیر محافظه کاری بر روی کیفیت سود را محاسبه نمی‌کند. از این رو، روش اندازه‌گیری توانمند شامل یک متغیر دیگر، استفاده می‌شود: نسبت جریان نقد عملیاتی به سود خالص (CFO_{it}/NI_{it}) نماینده کیفیت سود برای آزمون تأثیر محافظه کاری بر کیفیت سود است. بنابراین نتایج اندازه‌گیری را می‌توان بر طبق معادله رگرسیون (۲) بیان کرد:

$$\frac{EPS_{it}}{P_{it}} = \delta_0 + \delta_1 DR_{it} + \delta_2 RET_{it} + \delta_3 DR_{it} * RET_{it} + \delta_4 CFO_{it}/NI_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

مدل اصلی طبق این فرضیه است و براساس آن، سودها «اخبار بد» را بسیار سریع تر از «اخبار خوب» منعکس می‌کنند. با توجه به روش اندازه‌گیری باسو (۱۹۹۷) تأییدپذیری نامتقارن بزرگتر درجه محافظه-کاری بیشتری در شرکت را نشان می‌دهد. ما طبق رویکرد باسو (۱۹۹۷) به وسیله رگرسیون سود حسابداری EPS_{it}/P_{it} بر بازده سهام RET_{it} برای اخبار خوب و اخبار بد شرکت به طور جداگانه عمل می‌کنیم. در یک سال، اگر بازده سهام شرکت مثبت یا صفر باشد اخبار خوب سال تلقی می‌شود یعنی $RET_{it} \geq 0$. در یک سال، اگر بازده سهام شرکت منفی باشد اخبار بد سال تلقی می‌شود یعنی $RET_{it} < 0$. متغیر ساختگی DR_{it} برای جداسازی اخبار خوب از اخبار بد استفاده شده است که اجازه می‌دهد ضریب میان این دو گروه متفاوت باشد. لازم به ذکر است که δ_3 ضریب تأییدپذیری نامتقارن است که شاخص اصلی محافظه کاری حسابداری در مدل باسو است، اگر δ_3 بیشتر باشد درجه محافظه کاری شرطی بالاتری را نشان می‌دهد.

۱۱. روش گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات را می‌توان در دو دسته روش‌های کتابخانه‌ای و روش‌های میدانی طبقه‌بندی کرد. در این تحقیق، بخشی از اطلاعات به روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده که عمدتاً برای تهیه و تدوین مبانی نظری تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است. بدین منظور از کتب، پایان‌نامه‌های تحصیلی داخلی و مقالات خارجی برای مطالعه ادبیات موضوع و بررسی پیشینه تحقیق استفاده شده است. بخش دیگری از اطلاعات مورد نیاز به روش میدانی جمع‌آوری گردیده که در ارتباط با متغیرها می‌باشد. بخش عمده‌ای از اطلاعات مربوط به صورت‌های مالی از نرم افزار «ره‌آوردنویس» و برخی از موارد نیز از صورت‌های مالی شرکت‌ها از طریق سایت اینترنتی www.codal.ir استخراج گردید. در نهایت، تجزیه و تحلیل داده‌ها و آزمون‌ها به کمک نرم‌افزارهای Excel و SPSS صورت پذیرفته است.

۱۲. نتایج آزمون فرضیات تحقیق

۱۲.۱. آمار توصیفی و تجزیه و تحلیل آن

در نگاره شماره (۱) آمار توصیفی مربوط به حجم نمونه شامل حداقل نمره، حداکثر نمره، میانگین، انحراف معیار، به تفکیک متغیرها آورده شده است:

نگاره‌ی (۱) - آمار توصیفی متغیرهای تحقیق				
شاخص آماری متغیر	حداقل نمره	حداکثر نمره	میانگین	انحراف استاندارد
نسبت سود هر سهم به قیمت بازار (e)	-۰/۵۱۹۶	۰/۷۱۲۷	۰/۲۰۳۳۱	۰/۱۲۰۳۴۴۶
بازده بازار سهام (RET)	-۰/۸۹	۷/۲۰	۰/۰۸۹۹	۰/۷۱۸۹۲
ضریب محافظه کاری (DR*RET)	-۰/۸۹	۰/۰۰	-۰/۱۳۸۴	۰/۱۸۳۸۸
نسبت جریان نقد عملیاتی به سود خالص (CFO/NI)	-۷/۵۰	۱۵/۰۱	۰/۹۰۸۴	۱/۳۷۶۲۹

نگاره شماره ۱، حداقل، حداکثر، میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای پیش‌بینی‌کننده و متغیر ملاک را نشان می‌دهد. میانگین نسبت سود هر سهم به قیمت بازار ۰/۲۰۳ با انحراف استاندارد ۰/۱۲۰۳ است، میانگین بازده بازار سهام ۰/۰۸۹۹ با انحراف استاندارد ۰/۷۲ است.

میانگین ضریب محافظه کاری $0/138-$ با انحراف استاندارد $0/184$ است، میانگین نسبت جریان نقد عملیاتی به سود خالص $0/91$ با انحراف استاندارد $1/376$ است.

نگاره‌ی (۲) - نتایج نرمال بودن متغیرها

نام متغیر	میانگین	انحراف معیار	مقدار کولموگروف - اسمیرنف	مقدار Z	سطح معنی داری	نتیجه
نسبت سود هر سهم به قیمت بازار	0/200	0/120	0/92	1/807	0/003	غیرنرمال

پس از جمع آوری داده‌ها نکته‌ای که قبل از اجرای آزمون‌ها باید به آن توجه داشت، ماهیت توزیع داده‌های کمی تحقیق از نظر نرمال بودن یا نبودن آن است. آزمون وضعیت داده‌ها از این حیث، پیش شرط استفاده از آزمون‌های پارامتری و ناپارامتری است. در این تحقیق، با این پیش شرط، از آزمون کولموگروف-اسمیرنف برای شناسایی وضعیت نرمال بودن توزیع داده‌های تحقیق استفاده شد تا مشخص شود برای آزمون این فرضیه‌ها، باید از آزمون پارامتری استفاده کرد یا آزمون ناپارامتری. نتایج حاصل از این آزمون نشان داد که مقدار Z در تمامی متغیرها در سطح خطای کوچکتر از $0/05$ معنی دار نمی‌باشد. به عبارتی، توزیع داده‌ها در این متغیرها نرمال نبوده، از پیش فرض‌های رگرسیون خطی این است که توزیع داده‌های متغیر وابسته باید نرمال یا نزدیک به نرمال باشد، از آنجایی که با توجه به نگاره (۲) متغیر وابسته نسبت سود هر سهم به قیمت بازار از توزیع نرمال پیروی نمی‌کند بنابراین برای اجرای رگرسیون از لگاریتم داده‌ها استفاده شده است.

برای آزمون فرضیات، متغیرهای مستقل آماره‌های تولرانس (Tolerance) محاسبه شده بین $0/495$ تا $0/996$ و عامل تورم واریانس (VIF) محاسبه شده نیز بین $1/004$ و $2/019$ است که هر چقدر تولرانس متغیر به عدد یک نزدیک و عامل تورم واریانس از عدد ۲ کوچکتر باشد نشان می‌دهد که میزان همخطی پایین است. کمیت آماره آزمون دوربین واتسون ($DW=1/787$) می‌باشد و چون در دامنه ($1/5 < DW < 2/5$) قرار می‌گیرد بنابراین میزان همخطی بین متغیرهای مستقل پایین است.

۱۲.۲. آزمون فرضیه اول

فرضیه اول تحقیق به شرح زیر نشان داده می‌شود:

H_0 : بین قیمت سهام و محافظه کاری شرطی، رابطه معناداری وجود ندارد.

H_1 : بین قیمت سهام و محافظه کاری شرطی، رابطه معناداری وجود دارد.

نگاره ۳- ضرایب تحلیل رگرسیون همزمان

مؤلفه	ضرایب بتا	آماره T	سطح معنی داری
عدد ثابت		-۳۱/۲۹۴	۰/۰۰۰
متغیر ساختگی	۰/۰۰۹	۰/۱۱۸	۰/۹۰۶
بازده بازار سهام	-۰/۲۲۳	-۳/۶۶۴	۰/۰۰۰
ضریب محافظه کاری	۰/۱۲۷	۱/۷۶۱	۰/۰۷۹

نگاره ۳ نشان می‌دهد از بین متغیرهای پیش‌بین وارد شده در تجزیه و تحلیل رگرسیون تنها بازده بازار سهام قادر به پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته نسبت سود هر سهم به قیمت بازار است و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی‌دار می‌باشد. مقدار آماره ضرایب استاندارد شده (β) برای متغیر بازده بازار سهام ۰/۲۲۳- با سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ تأثیر آماری معنی‌داری بر متغیر وابسته دارد. از آنجایی که مقدار ضریب این متغیر منفی می‌باشد بنابراین با افزایش مقادیر این متغیر، احتمال وقوع نسبت سود هر سهم به قیمت بازار کاهش می‌یابد.

می‌توان معادله رگرسیون برای مدل اول را به قرار زیر نوشت و در واقع مدل اول تحقیق که برای ارزیابی عدم تقارن زمانی شناسایی سودها و زیانها (مدل باسو (۱۹۹۷)) مورد استفاده قرار می‌گیرد به شرح زیر بیان خواهد شد.

$$\frac{EPS_{it}}{P_{it}} = \delta_0 + \delta_1 DR_{it} + \delta_2 RET_{it} + \delta_3 DR_{it} * RET_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

بنابراین با جایگزینی ضرایب در فرمول فوق، معادله نسبت سود هر سهم به قیمت بازار به قرار زیر بدست می‌آید.

$$Eps_{it}/P_{it} = -1.651 + 0.009 DR_{it} - 0.223 RET_{it} + 0.127 DR_{it} * RET_{it} + 0.962 e^2$$

در مدل فوق ۹۶/۲ درصد که به مجذور کمیت خطا (e^2) معروف است، تحت تأثیر متغیرهای خارج از مدل می‌باشد.

با توجه به اینکه مبتنی بر مدل اول تحقیق وجود محافظه کاری شرطی در بورس اوراق بهادار تهران تایید شده است.

نگاره‌ی (۴) - خلاصه تحلیل رگرسیون همزمان متغیرهای متغیر ساختگی، بازده بازار سهام و

ضریب محافظه کاری با نسبت سود هر سهم به قیمت بازار					
روش	مولفه پیش بینی	R	R ²	R تعدیل	خطای معیار برآورد
متغیر ساختگی					
همزمان	بازده بازار سهام	۰/۱۹۶	۰/۰۳۸	۰/۰۳۱	۰/۶۰۶۰۷
ضریب محافظه کاری					

مطابق داده‌های نگاره ۴، مشخص می‌شود سه متغیر، متغیر ساختگی، بازده بازار سهام و ضریب محافظه کاری که رابطه معنی داری با نسبت سود هر سهم به قیمت بازار داشتند همزمان وارد مدل شده و مقدار ضریب همبستگی (R) بین متغیرها ۰/۱۹۶ می‌باشد و نشان می‌دهد بین مجموعه متغیر مستقل (متغیر ساختگی، بازده بازار سهام و ضریب محافظه کاری) و متغیر وابسته تحقیق (نسبت سود هر سهم به قیمت بازار) همبستگی وجود دارد و این متغیرها قادر به توجیه حدود ۳/۸ درصد از واریانس است ($R^2 = ۰/۰۳۸$)

۱.۲.۳. آزمون فرضیه دوم

فرضیه دوم پژوهش نیز به شرح زیر است:

H₀: بین کیفیت سود و محافظه کاری شرطی، رابطه معناداری وجود ندارد.

H₁: بین کیفیت سود و محافظه کاری شرطی، رابطه معناداری وجود دارد.

نتایج حاصل برای تعیین ضرایب تحلیل رگرسیون و تعیین توان پیش بینی معنادار برای متغیرهای مستقل و تنظیم معادله رگرسیون در نگاره ۵ ارائه شده است.

نگاره شماره ۵ نشان می‌دهد از بین متغیرهای پیش‌بین وارد شده در تحلیل رگرسیون بازده بازار سهام و نسبت جریان نقد عملیاتی به سود خالص قادر به پیش‌بینی تغییرات متغیر وابسته نسبت سود هر سهم به قیمت بازار هستند و توانایی پیش‌بینی آن در سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ معنی‌دار می‌باشد.

مقدار آماره ضرایب استاندارد شده (β) برای متغیر بازده بازار سهام ۰/۲۲۸- با سطح خطای کوچکتر از ۰/۰۱ تأثیر آماری معنی‌داری بر متغیر وابسته دارد. از آنجایی که مقدار ضریب این متغیر منفی می‌باشد بنابراین با افزایش مقادیر این متغیر، احتمال وقوع نسبت سود هر سهم به قیمت بازار کاهش می‌یابد.

نگاره (۵) - ضرایب تحلیل رگرسیون همزمان

مؤلفه	ضرایب بتا	آماره T	سطح معنی داری
عدد ثابت		-۲۵/۷۵۹	۰/۰۰۰
متغیر ساختگی	۰/۰۰۷	۰/۰۹۷	۰/۹۲۳
بازده بازار سهام	-۰/۲۲۸	-۳/۸۲۸	۰/۰۰۰
ضریب محافظه کاری	۰/۱۲۴	۱/۷۵۷	۰/۰۸۰
نسبت جریان نقد عملیاتی به سود خالص	-۰/۲۰۷	-۴/۱۷۷	۰/۰۰۰

مقدار آماره ضرایب استاندارد شده (β) برای متغیر نسبت جریان نقد عملیاتی به سود خالص $-۰/۲۰۷$ با سطح خطای کوچکتر از $۰/۰۱$ تأثیر آماری معنی داری بر متغیر وابسته دارد. از آنجایی که مقدار ضریب این متغیر منفی می باشد بنابراین با افزایش مقادیر این متغیر، احتمال وقوع نسبت سود هر سهم به قیمت بازار کاهش می یابد. می توان معادله رگرسیون برای مدل دوم را به قرار زیر نوشت.

$$\frac{EPS_{it}}{P_{it}} = \delta_0 + \delta_1 DR_{it} + \delta_2 RET_{it} + \delta_3 DR_{it} * RET_{it} + \delta_4 CFO_{it}/NI_{it} + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

بنابراین با جایگزینی ضرایب در فرمول فوق، معادله نسبت سود هر سهم به قیمت بازار به قرار زیر بدست می آید.

$$Eps_{it}/P_{it} = -1.529 + 0.007 DR_{it} - 0.228 RET_{it} + 0.124 DR_{it} * RET_{it} - 0.207 CFO_{it}/NI_{it} + 0.919 e^2$$

در مدل فوق $۹۱/۹$ درصد که به مجذور کمیت خطا (e^2) معروف است، تحت تاثیر متغیرهای خارج از مدل می باشد.

۱۳. نتیجه گیری

مروری بر نتایج به دست آمده از پژوهش

در این پژوهش، برای بررسی تاثیر محافظه کاری شرطی بر کیفیت سود و قیمت سهام در ابتدا از مدل باسو (۱۹۹۷) محافظه کاری شرطی را مورد آزمون قرار دادیم و بیانگر وجود محافظه کاری شرطی در شرکتهای مورد بررسی در طی سالهای قلمرو تحقیق می باشد. در ارتباط با فرضیه اول پژوهش که به بررسی ارتباط معنی دار بین محافظه کاری شرطی و قیمت هر سهم پرداخته است. قابل ذکر است که برای تعیین اثر بر قیمت سهم از معکوس نسبت P/E (نسبت قیمت هر سهم به عایدی) استفاده شده و در مدل اول (مدل باسو (۱۹۹۷)) که برای محاسبه

محافظه کاری شرطی استفاده شده است و مشاهده می‌شود که بین محافظه کاری شرطی و قیمت سهام ارتباط معنی داری وجود دارد و بنابراین فرضیه اول پژوهش مورد پذیرش قرار خواهد گرفت. نتایج فرضیه اول تحقیق با پژوهش‌های دالیوال و همکاران (۲۰۱۳)، بنی مهد و باغبانی (۱۳۸۸)، همسو و با تحقیقات انجام شده توسط اسماعیل و البلوک (۲۰۱۱)، جینگ (۲۰۰۷)، کردستانی و مجدی (۱۳۸۶)، حساس یگانه و شهریاری (۱۳۸۹)، فروغی و میرزایی (۱۳۹۱)، غیرهمسو می‌باشد.

فرضیه دوم پژوهش به بررسی وجود ارتباط معنی دار بین محافظه کاری شرطی و کیفیت سود می‌پردازد قابل ذکر است که برای کیفیت سود متغیر نسبت جریان نقد عملیاتی به سود خالص به مدل اضافه گردیده است. کیفیت سود با سود متوازن شده هر سهم که مشمول محافظه کاری شرطی است دارای ارتباط منفی است و می‌توان اینگونه بیان داشت که افزایش رویه‌های محافظه کارانه شرطی می‌تواند موجب کاهش کیفیت سود گردد و لذا فرضیه دوم پژوهش نیز پذیرفته می‌شود.

نتایج فرضیه دوم تحقیق با پژوهش‌های اسماعیل و البلوک (۲۰۱۱)، رحیمیان و همکاران (۱۳۹۰)، حساس یگانه و شهریاری (۱۳۸۹)، همسو و با تحقیقات انجام شده توسط، پینگیانگ (۲۰۱۲)، گوو و لی (۲۰۱۱)، جینگ (۲۰۰۷)، کرمی و عمرانی (۱۳۸۹)، غیرهمسو می‌باشد.

۱۴. پیشنهادها

۱.۱۴. پیشنهادهای کاربردی پژوهش

به سرمایه‌گذاران در بورس اوراق بهادار تهران پیشنهاد می‌شود در تصمیم‌گیری‌های خود، فقط به تجزیه و تحلیل‌های سنتی مانند استفاده از سود، نسبت قیمت به عایدی یا بازده سهام اکتفا نکنند و سایر معیارهای قابل تفسیر از جمله ویژگی‌های کیفی گزارشگری مالی چون سیاستهای درونی مدیران شرکتها و همچنین متغیرهایی نیز توجه نمایند که می‌تواند تحت تاثیر سیاستهای محافظه کارانه و جسورانه مدیریت قرار گیرد.

۲.۱۴. پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آتی

به منظور انجام پژوهش‌های آتی، موضوعات زیر پیشنهاد می‌شود:

۱. می‌توان موضوع تحقیق حاضر را در صنایع مختلف مورد بررسی قرار داد و انتظار می‌رود با توجه به تفاوت ماهیت فعالیت شرکتها در صنایع مختلف، نتایج متفاوتی حاصل شود.

۲. بررسی تاثیر تغییرات استانداردهای حسابداری به عنوان متغیر موثر بر ساختارهای محافظه کاری شرطی و کیفیت سود در شرکتها و مقایسه تاثیر این تغییرات بر کیفیت گزارشگری مالی شرکتها.

۱۲. محدودیت پژوهش

طبق نتایج به دست آمده مجذور کمیت خطا (e^2) در مدل اول ۹۶/۲ درصد و در مدل دوم ۹۱/۹ درصد، تحت تاثیر متغیرهای خارج از مدل می باشد، باید متغیرهای بیشتری را در مدلها وارد نمود تا مجذور کمیت خطا کاهش یابد.

یادداشتها:

1. Conservatism
2. Conditional Conservatism
3. Earning Quality
4. Stock Price
5. Anti-Trust
6. Unbooked

منابع و مأخذ

۱. بنی مهد، بهمن و باغبانی، تهمینه (۱۳۸۸)، اثر محافظه کاری حسابداری، مالکیت دولتی، اندازه شرکت و نسبت اهرمی بر زیان دهی شرکتها. دانشگاه تهران، بررسیهای حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۸، صص ۵۳-۷۰.
۲. بنی مهد، بهمن (۱۳۹۰). اثر محافظه کاری حسابداری بر بدهی. پژوهشهای مدیریت، شماره ۸۸، صص ۱۰۹.
۳. حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۸۵). "مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی"، چاپ دوازدهم. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب درسی علوم انسانی دانشگاهها (سمت).
۴. حساس یگانه، یحیی و شهریاری، علیرضا (۱۳۸۹)، بررسی رابطه بین تمرکز مالکیت و محافظه کاری در بورس اوراق بهادار تهران، پژوهشهای حسابداری مالی، تابستان، شماره ۴، صص ۷۷-۹۴.
۵. رحیمیان، نظام الدین، صالحی راد، معصومه و محمدی، حمید (۱۳۹۰)، رابطه محافظه کاری با خطر ورشکستگی در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانشگاه علامه طباطبائی، فصلنامه مطالعات تجربی حسابداری مالی، سال نهم، شماره ۳۰، تابستان، صص ۱۲۷-۱۴۹.
۶. فروغی، داریوش و میرزایی، منوچهر (۱۳۹۱)، تأثیر محافظه کاری شرطی حسابداری بر ریسک سقوط آتی قیمت سهام در شرکتهای پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، دانشگاه شیراز، مجله پیشرفت های حسابداری، دوره چهارم، شماره دوم، پاییز و زمستان، صص ۷۷-۱۱۷.
۷. کردستانی، غلامرضا و مجدی، ضیاء الدین (۱۳۸۶)، بررسی رابطه ی بین ویژگی های کیفی سود و هزینه سرمایه سهام عادی، بررسیهای حسابداری و حسابرسی، سال ۱۴، شماره ۴۸.
۸. کرمی، غلامرضا و عمرانی، حامد (۱۳۸۹)، تأثیر چرخه عمر شرکت و محافظه کاری بر ارزش شرکت، دانشگاه تهران، بررسیهای حسابداری و حسابرسی، شماره ۵۹، صص ۷۹-۹۶.

۹. کمیته تدوین استانداردهای حسابداری (۱۳۸۹). "استانداردهای حسابداری" (چاپ بیستم). تهران: نشر سازمان حسابرسی.
10. Basu, S., 1997. The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting and Economics*. 24, 3-37.
  11. Ball, R. and Shivakumar, L. (2005), Earnings quality in UK private firms: Comparative loss recognition timeliness *Journal of Accounting and Economics*, Vol. 39, pp.83-105.
  12. Ball, Ray and Kothari, S.P. and Nikolaev, Valeri V. (2013), Econometrics of the Basu Asymmetric Timeliness coefficient and Accounting Conservatism. *Journal of Accounting Research*, Chicago Booth Research Paper No. 13-65. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2304913>
  13. Beaver, W. H. & Ryan, S. G. (2005). Conditional and unconditional conservatism: Concepts and modeling. *Review of Accounting Studies*, 10, pp. 269-309
  14. Dhaliwal, Dan S. and Huang, Shawn X. and Khurana, Inder K. and Pereira, Raynolde, (2013) Product Market Competition and Conditional Conservatism. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2312592>
  15. Giovy, D., Hayn, C. & Natarajan, A. (2007). Measuring reporting conservatism. *The Accounting Review*, 82, 65-106.
  16. Goh, Beng Wee and Li, Dan, (2011), Internal Controls and Conditional Conservatism. *Accounting Review*, Vol. 86.
  17. Ismail, T, H.& Elbolok, R, M. (2011), Do Conditional and Unconditional Conservatism Impact Earnings Quality and Stock Prices in Egypt?, *Research Journal of Finance and Accounting*, Vol 2, No 12, pp
  18. Jing, Z. (2007), Earnings quality, analysts, institutional investors and stock prices synchronicity, Ph.D. Thesis, the School of Accounting and Finance, the Hong Kong Polytechnic University, available at: [http:// repository. lib.polyu. edu.hk/jspui/bitstream/10397/3692/2/b21898182_ir.pdf](http://repository.lib.polyu.edu.hk/jspui/bitstream/10397/3692/2/b21898182_ir.pdf) (accessed 10 December, 2010)
  19. LaFond, R., Watts, R. L. (2008). The information role of conservatism. *The Accounting Review* 83, 447-478.
  20. Lara, J.M.G. & B.G. Osma & F Penalva, (2012), "Accounting conservatism and limits to earnings management", Working Paper Series, Electronic copy available at: <http://ssrn.com/abstract=2165694>.
  21. Pea, J., Thornton, D., and Welker, M. (2005), The link between earnings conservatism and the price-to-book ratio, *Contemporary Accounting Research*, Vol. 22, No.3, pp. 693-719.
  22. Penman, S.H., Zhang, X. J. (2002), Accounting conservatism, the quality of earnings, and stock returns, *Accounting Review*, Vol. 77, No. 2, pp. 237-265.
  23. Pingyang, Geo. (2012), A Measurement Approach to Conservatism and Earnings Management, *Journal of Accounting and Economics*, vol. 55, issue 2, pp. 251-268.
  24. Ryan, S. (2006). Identifying conditional conservatism. *European Accounting Review* 15 (4): pp. 511-525.
  25. Watts, R.L. (2003), Conservatism in accounting-Part I: Explanation and implications, *Accounting Horizons*, Vol.17, No.3, pp. 207-221.
  26. Watts, R.L. & L. Zuo, (2012), "Accounting conservatism and firm value: Evidence from the global financial crisis". Working Paper Series, Electronic copy available at: <http://ssrn.com>.